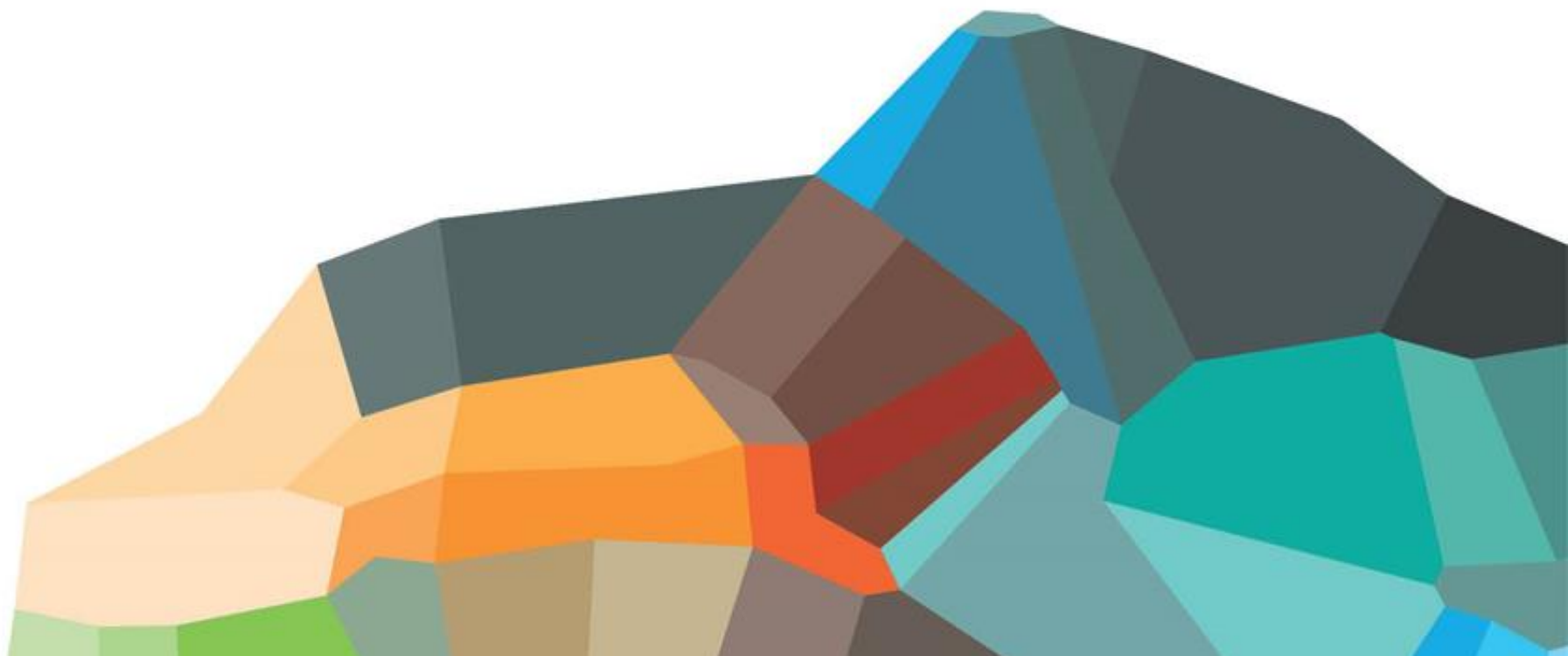


Hvordan øke OA-andelen til 40% på under ett år?

Mars 2016 – Vidar Rongved



1 Kort introduksjon: Hva er Open Access (OA) og hvordan Open Access?

1.1 Hva er Open Access?

1.2 Hvordan Open Access? Tre veier: gull, grønn og hybrid

2 OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.1 Bakgrunn

2.2 Prioriteringer

2.3 Prosjektets hovedmål

2.4 Praksis; retningslinjer og rutiner for arkivering

2.4.1 gull og hybrid Open Access

2.4.2 grønn Open Access

2.4.3 Avhandlinger

2.4.3.1 Monografier

2.4.3.2 Artikkelbaserte avhandlinger

2.5 Noen resultater

2.6 Veien videre

Kort introduksjon: Hva er Open Access (OA)?

- Open Access (OA) betyr fri, online tilgang til forskningsresultater.
- Forfatteren beholder opphavsretten til publikasjonen, men gir brukere tillatelse til å lese, laste ned, kopiere, distribuere, skrive ut, søke i eller lenke til fullteksten uten å forlange vederlag.

Kort introduksjon: Hvordan OA?

Tre veier: gull, grønn og hybrid

1) gull Open Access

- publisering i **rene** Open Access-tidsskrifter. Disse gir fri online tilgang til **alle** artikler.
- En del rene OA-tidsskrifter tar betalt for å publisere artikler.
- Nord universitet har etablert et [OA-fond](#) som [på visse vilkår](#) kan dekke disse kostnadene.

Kort introduksjon: Hvordan OA?

Tre veier: gull, grønn og hybrid

2) grønn Open Access

- egenarkivering av artikler publisert i ordinære, abonnementsbaserte tidsskrift i åpne digitale arkiv.
- De fleste artikler publisert i ordinære, abonnementsbaserte tidsskrift kan gjøres tilgjengelig i åpne institusjonsarkiv – som oftest **ikke** i den publiserte utgaven, men i siste manusversjon forfatter/e sendte **fra** seg etter fagfelleevaluering: «[postprint](#)-versjon».
- En postprint vil innholdsmessig være lik [den publiserte versjonen](#) (med mulig unntak for korrektur- endringer), men **uten** forlagets design og layout (formattering, paginering, årgang osv.).
- Illustrasjoner og tabeller er gjerne plassert sist i manuskriptet (postprinten).

3) hybrid Open Access

- [frikjøp av enkeltartikler](#) publisert i ellers abonnementsbaserte tidsskrift.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.1 Bakgrunn

- Forskningsutvalget (FU) opprettet et [OA-fond](#) ved Universitetet i Nordland (UiN) i 2013 og har vedtatt [retningslinjer for bruk av fondet](#).
- Forskningsadministrasjonen gjennomførte i samarbeid med Universitetsbiblioteket et forprosjekt i 2013.
- Rapporten "Åpen og fri tilgang til forskningsresultater ved UiN" (datert 30.12.13) fra forprosjektet og et beslutningsnotat datert 10.01.14 ble diskutert i et møte mellom rektor, universitetsdirektør, studie- og forskningsdirektør og bibliotekdirektør 12. februar 2014.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.1 Bakgrunn

- Beslutningsnotatet presenterte to måter OA-arbeidet ved UiN kunne organiseres på:
 - a) Forskerne gjør jobben på egen hånd, dvs. er ansvarlige for bl.a. avklaring av copyright og for å gjøre egne publikasjoner åpent tilgjengelige.
 - b) Det etableres en forskningstjeneste som gir brukerstøtte og er ansvarlig for bl.a. avklaring av copyright.
- Rektor valgte det andre alternativet og i et rektorvedtak datert 14.05.2014 ble «Prosjekt - åpen tilgang til forskningsresultater - etablering av forskningstjeneste» formelt opprettet.
- To prosjektmedarbeidere ansatt høsten 2014, prosjektstart 01.01.2015.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.2 Prioriteringer

I nevnte rektorvedtak heter det:

Prosjektet skal i prioritert rekkefølge sørge for

1. OA-publisering av publikasjoner/forskningsresultater i tilfeller hvor finansiør stiller krav om det. [...]
2. OA-publisering av øvrige vitenskapelige publikasjoner. [...]
3. OA-publisering av øvrige publikasjoner/materiale som vitenskapelig personell laster opp i fulltekst i CRISStin, finner sted så langt kapasitetsmessige forhold tilsier det.



- vitenskapelige artikler
- doktoravhandlinger

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.3 Prosjektets hovedmål

- Prosjektets hovedmål er å oppfylle Kunnskapsdepartementets krav om å gjøre forskningsresultater åpent tilgjengelig.
- I [tildelingsbrevet for 2014](#), avsnitt 4.1, krever Kunnskapsdepartementet (KD) at ”institusjonene sørger for at alle vitenskapelige artikler som er helt eller delvis offentlig finansiert, enten publiseres åpent eller egenarkiveres etter avtale med utgiver”.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.4 Praksis; retningslinjer og rutiner for arkivering

- Forfatter må gi sitt samtykke til at en fulltekst arkiveres i institusjonsarkiv.
- Slikt samtykke kan forfatteren gi gjennom en åpen lisens ved publisering f.eks. i et tidsskrift, elektronisk gjennom selv å [laste opp teksten i CRIStin](#) eller gjennom å signere en [avtale](#).
- Som hovedregel skjer [opplasting av fulltekst i CRIStin](#), bl.a. fordi da også metadata blir importert til institusjonsarkivet.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.4.1 gull og hybrid Open Access (jf. 1.2)

- Artikler publisert i rene OA-tidsskrifter (**gull OA**) og frikjøpte enkeltartikler publisert i ellers abonnementsbaserte tidsskrift (**hybrid OA**) har normalt sett lisensbetingelser som gjør det mulig for **arkivansatte** å laste dem opp i CRISTin (og arkivere dem i institusjonsarkiv) uten å spørre forfatter/e.
- Alle artikler med en [Creative Commons-lisens](#) (uavhengig av type) kan legges ut i et institusjonsarkiv – uten at arkivansatt spør forfatter/e. Tillatelse til å kopiere og distribuere verket er en del av [grunnreglene for alle Creative Commons-lisenser](#).

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.4.2 grønn Open Access

- Igjen (jf. 1.2): De fleste artikler publisert i ordinære, abonnementsbaserte tidsskrift kan gjøres tilgjengelig i åpne institusjonsarkiv – som oftest **ikke** i den publiserte utgaven, men i siste manusversjon forfatter/e sendte **fra** seg etter fagfelle vurdering: «[postprint](#)-versjon.
- **Forfatter selv** skal i utgangspunktet laste opp manusversjon/postprint (alternativt signere en [avtale](#)).
- Hvis en forfatter har lastet opp ‘feil’ versjon (f.eks. publisert versjon i stedet for postprint), avviser vi den ‘feile’ versjonen når den kommer til behandling i institusjonsarkivet [BLIX](#).

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.4.2 grønn Open Access

- Ved «[Mötesplats Open Access 2015](#)»: en presentasjon om et [parallellpubliseringsprosjekt ved Samhällsvetenskapliga fakultetens bibliotek](#), Universitetet i Lund.



- Vi har overtatt deres fremgangsmåte i fornorsket/modifisert form.
 - Personlig epost til forfatter straks en ny post er registrert og godkjent i CRISStin
 - vennlig formulert, spesifikk informasjon om hva det enkelte tidsskrift tillater mht. arkivering
 - viser til [siteringsfordelen](#) ved slik arkivering og linker til [brukerveiledning \(for opplasting i CRISStin\)](#)
 - gir en bestemmelse av begrepet «postprint» og linker til en postprint arkivert av en forfatter ved samme fakultet.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.4.2 grønn Open Access

- autosøk av typen «University of Nordland/Nord University» i den akademiske databasen [Scopus](#), [ScienceDirect](#), Emerald, Sage, Wiley.
 - ⇒ god oversikt
 - En del tidsskrifter publiserer «[accepted manuscript](#)» midlertidig online før denne versjonen erstattes av den publiserte.
 - «[Accepted manuscript](#)» kan arkiveres som postprint i institusjonelle arkiver.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.4.3 Avhandlinger

1) Monografier

- «Har du planer om å utgi avhandlingen (eventuelt i noe bearbeidet form) ved et forlag?»

2) Artikkelbaserte avhandlinger

- Publisering (eventuelt i noe bearbeidet form) ved et forlag lite aktuelt
- «**Kappen**» kan etter samtykke fra doktoranden arkiveres i institusjonsarkivet.
- **Artikler**
 - Noen artikler kan gjøres tilgjengelig i vårt institusjonsarkiv BLIX, andre ikke – avhengig av [utgiverens retningslinjer for egenarkivering](#) (spesielle regler, diskusjon på NORA-lista).
 - Artikler som enda ikke er publisert (f.eks. i et tidsskrift), legges ikke ut i institusjonsarkiv.

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.5 Noen resultater

- Med utgangspunkt i «[Tilstandsrapport for høyere utdanning](#)» med vedlegg de senere år.
- Kunnskapsdepartementet beregner andelen åpent tilgjengelige artikler ut fra det totale antallet vitenskapelige tidsskriftsartikler (artikler i tidsskrifter på nivå 1 eller 2) som en institusjons forskere har medvirket til i løpet av det aktuelle året.
- Artiklene må være åpent tilgjengelig i institusjonsarkiv som UiNs [BLIX](#) for å telles med.
- Før 2013 var det ikke arkivert poenggivende vitenskapelige tidsskriftsartikler i [BLIX](#).

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.5 Noen resultater

- I 2013 ble forprosjektet til det nåværende Open Access-prosjektet gjennomført.

Tabell V4.5 Antall og andel åpent tilgjengelige artikler per institusjon etter publiseringsår for artikler 2005–13 (fra [vedlegg til tilstandsrapporten for 2013](#):74)

	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%	2012	%	2013	%
UiA	4	3	5	3	4	3	5	3	47	26	74	26	97	30	120	29	103	21
UiB	45	3	83	5	78	5	78	4	86	4	196	10	284	12	191	7	68	3
UiN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	1	13	12
UiO	23	1	31	1	28	1	18	1	12	0	28	1	13	0	13	0	2	0
UiS	6	4	11	5	15	6	23	8	20	6	40	12	42	10	10	2	5	1
UiT	31	5	44	6	63	8	84	9	82	8	103	10	239	20	296	23	292	23

Kilde: [NORA](#)

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.5 Noen resultater

- Prosjektstart 01.01.2015, i [tilstandsrapporten for 2014](#) (s. 97) omtales UiN:
«Blant universitetene utmerker Universitetet i Agder og UiT–Norges arktiske universitet seg med de høyeste andelene egenarkiverte artikler. Også Universitetet i Nordland har en relativt høy andel åpent tilgjengelige artikler fra 2014.»

Tabell V4.5 Åpent tilgjengelige artikler 2005–14. Antall og prosent (fra [vedlegg til tilstandsrapporten for 2014:84](#))

	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%	2012	%	2013	%	2014	%
NMBU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	1	139	15
NTNU	0	0	3	0	10	1	8	0	4	0	25	1	30	1	28	1	33	1	4	0
UiA	4	3	4	3	4	3	5	3	45	25	67	24	87	27	125	30	152	31	177	35
UiB	44	3	66	4	74	4	76	4	81	4	175	8	263	11	177	7	50	2	3	0
UiN	0	0	0	0	1	2	1	1	0	0	4	4	0	0	11	8	15	14	51	32
UiO	45	2	58	2	57	2	34	1	29	1	42	1	35	1	65	1	125	3	287	6
UiS	8	5	19	9	25	10	26	9	30	9	40	12	56	13	26	6	13	3	6	1
UiT	33	5	45	7	65	9	86	10	84	8	107	10	243	20	306	24	333	26	430	32

Kilde: åpne institusjonelle arkiver

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.5 Noen resultater

- Foreløpig status for 2015 (per 14.03.2016):
 - UiNs forskere har medvirket til (registrert i CRISTin) 165 vitenskapelige tidsskriftartikler (tidsskrifter på nivå 1 eller 2).
 - Av disse 165 artiklene er 83 – 50,3% – i tidl. UiNs åpne institusjonsarkiv [BLIX](#).
 - Igjen (2.4.1): Artikler publisert i rene OA-tidsskrifter og hybridartikler har normalt sett lisensbetingelser som gjør det mulig for arkivansatte å laste dem opp i CRISTin (og arkivere dem i institusjonsarkiv) uten å spørre forfatter/e.
- ⇒ «gulljakt» bakover i tid, til 2004; resultat: til sammen mer enn 300 vitenskapelige tidsskriftsartikler arkivert i tidl. UiNs åpne institusjonsarkiv [BLIX](#).

OA-prosjektet ved Universitetet i Nordland (UiN), fra januar 2016: Nord universitet

2.6 Veien videre

- Generell tendens: Andelen av artikler publisert i rene Open Access-tidsskrifter øker.
 - Fusjon tidl. Høgskolen i Nesna, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Universitetet i Nordland > Nord universitet
- ⇒ økt artikkelvolum
- ⇒ økt bruk av [OA-fondet](#)
- Open Access-policy
 - Prosentmål?